

1.čtení: Genesis 4, 1-15

2.čtení: Genesis 4, 9

Žijeme v době, která se nám nelíbí. V době neklidu, nejistoty, co bude zítra. Naše jistoty berou za své. Kdo za to může? Je přirozené hledat viníka, který to všechno způsobil. V úterý si můžeme připomenout, kam to hledání viníka může vést, neboť je Den památky obětí holokaustu.

Židé to po staletí neměli v křesťanských zemích lehké – v tom lepším případě byli trpěni, v tom horším vyháněni nebo zabíjeni. Francouzská revoluce na konci 18.století přinesla do lidské společnosti zapomenutý koncept lidské rovnosti. Protože lidská rovnost je zakotvena už v základech křesťanství – před Boží tváří jsme si rovni všichni, jak píše apoštol Pavel

Na Židy se tato rovnost ale nevztahovala, ti si museli ještě skoro jedno století počkat, v Německu až do roku 1871. A pak to všechno začalo vypadat dobře. Ghetta byla zrušena, Židé měli přístup ke vzdělání, podnikání, úřadům, byli občany se všemi právy z toho vyplývajících. Začali splývat s většinovou společností, vědomě se přizpůsobovali, víra se stávala ryze soukromou záležitostí. Byli uznávaní básníci, spisovatelé, vědci, lékaři. Byli hrdými Němci. Jenže pak se v německých ulicích začali objevovat v hojném počtu podivní lidé – uprchlíci před ruskými pogromy. Kaftany, divné čepice, pejzy, vousy, nesrozumitelná řeč, zarputilé trvání na svých obyčejích. Bylo na ně vidět. Dalo se na ně ukázat. Byl to vděčný předmět pro karikatury. Nepřizpůsobiví. Nic nepřinášející společnosti. Pijavice. Zkrátka Židi.

Po prohrané velké válce bylo v Německu zle. Ekonomický kolaps, demokratická, a tudíž z pohledu Němců zvyklých na císařství, slabá vláda, a neustále pokusy o státní převrat po vzoru říjnové revoluce. V čele komunistů Židé – v Německu Rosa Luxemburgová, v Rusku Trockij, Kameněv, Zinovjev. I Karl Marx byl vnuk rabína. Bylo tak snadné na ně ukázat. A tak snadné uvěřit, že jeden člověk s dostatečnou mocí vyřeší všechny problémy. Obyčejný člověk chtěl jen jedno – stabilitu, předvídatelnost, bezpečné ulice a zlepšení své ekonomické situace. Copak chtěl tak moc? Vždyť takhle přeci vypadá normální život. Hitler toto všechno nabízel a vyhrál demokratické volby. V těch dalších by neuspěl – a tak se hledal viník, proč se sliby nedaří dodržet. A odpověď? Za vším jsou Židé. Nenasatí bankéři, co vysávají Německo přes válečné reparace. Zločinní hokynáři, co odírají ubohé Němce. A ti nejhorší, ti předstírají, že jsou Němci a jen čekají, aby nám mohli vrazit kudlu do zad. Je třeba, aby je všichni viděli, aby si na ně dávali pozor. Označit obchody, aby tam slušní lidé nenakupovali. Označit osoby, aby se nemohli míchat mezi nás, slušné vlastence. A nakonec je raději někde izolovat, aby nemohli škodit. Odvézt je na východ, tam mohou žít, jak se jim zlíbí, pracovat budou na půdě na čerstvém vzduchu – to Židovi nikdy neuškodí - a vlastně tak budou i chráněni před zlobou davů, kterou provokují. A tak odjížděli. Rozloučili se se svými sousedy, slíbili si, že si napíší, a pak zmizeli. A nikdo se neptal, když slíbené dopisy nepřicházely – kde je můj soused? Jak se mu daří? Jak je možné, že jeho majetek dnes mají jiní? Pak přišel 26.leden 1945, kdy do tábora v Osvětimi dorazila sovětská armáda. Plynové komory i pece byly zničené, ale mezi hromadami mrtvých a umírajících bylo stále dost těch, co vyprávěli. 15.dubna byl osvobozen Bergen Belzec, 29.dubna Dachau. Američané donutili Němce z přilehlých oblastí, aby se přišli podívat a pohřbívali mrtvé. Jejich zděšení nebylo hrané. Říkali, že nevěděli. Neptali se.

Německé firmy využívaly otrocké práce Židů a válečných zajatců. Každý den přišel domluvený počet pracovníků. Nikdo se nezajímal o to, proč se jejich složení stále obměňuje, kam se poděli ti, co dnes nepřišli. Taký nevěděli. Taký se neptali.

To, co se dělo v koncentračních táborech během druhé světové války, bylo čisté zlo. Aby mohlo takhle řídit, nemuselo ovládnout všechno zúčastněné. Stačilo pár ochotných a zbytek lhostejných. Často se ptáme: *Jak to mohli udělat?* Ale otázka zní: *Proč ti druzí mlčeli?* Mlčení není neutrální. Mlčení vždycky někomu slouží. A většinou slouží silnějšímu. Ne každý byl pachatelem. Ale mnoho lidí bylo svědky. A mnoho svědků zůstalo potichu. Ne proto, že by byli zlí. Ale proto, že se báli. Protože nechtěli přijít o pohodlí. Protože si říkali, že jeden člověk stejně nic nezmění. Protože měli ve skrytu duše dojem, že tak to je správně.

Kdykoli je člověk redukován na problém, kdykoli je skupina lidí popsána jen jako hrozba, kdykoli se o lidech mluví bez lidské tváře, jsme na velmi nebezpečné cestě. Křesťanská víra stojí proti každému myšlení, které dělí lidi na ty, jejichž život má cenu, a na ty, jejichž život je prý postradatelný. Holokaust byl postaven na lži, že někteří lidé nejsou plně lidmi. Že jejich život má menší hodnotu. Že jejich odstranění je přijatelné – nebo dokonce žádoucí. A tato lež nezmizela. Jen změnila jazyk. Místo slova Žid tu máme jiná: nepřizpůsobiví, imigranti, odpad společnosti.

Památka holokaustu není jen o minulosti. Je o dnešku. O tom, jak mluvíme. Jak posloucháme. Jak reagujeme, když se někdo stává terčem nenávisti. Zda se rozhodneme nebýt Kainem, který říká: *Nevím. Netýká se mě to.* Zda se rozhodneme být těmi, kdo si troufnou říct: *Ano, jsem strážcem svého bratra. Ano, záleží mi na tom, co se děje s druhými.* Holokaust nezačal odjezdem v dobytčím vagónu, ale urážlivými vtipy ulice, lhostejným přehlížením utlačování lidí kolem nás, souhlas s nálepkováním my a ti druzí. Tam byl začátek toho, čemu říkáme holokaust. Na počátku zabití Ábela byla slova, která proti němu promluvil Kain. Slovy to začíná.

Žijeme v době, která se nám nelíbí. Naše jistoty berou za své. Kdo za to může? Je přirozené hledat viníka. Předchozí vláda nebo prezident, samozřejmě. A taky přece ti imigranti, co nepřinášejí nic společnosti, jenom na ni parazitují. Chceme někoho, kdo naše problémy vyřeší – a kde je poptávka, tam je nabídka. Všude jsou na vzestupu strany, které slibují všechno všem. A když se nedaří tyto nesmyslné sliby splnit, obrátí se pozornost davu na někoho konkrétního. V USA se teď dělají hody na nelegální imigranty. Je jedno, jestli jste v USA týden nebo dvacet let. Je jedno, jestli celou dobu pracujete nebo kšeftujete s drogami. Patříte zkrátka do skupiny, která se musí někam odsunout. Někam do jiné země nebo do nějakého tábora na jiném kontinentě, a zapomenout na to. Patříte do skupiny, od které se musí slušná společnost, chce-li prosperovat, očistit. Jako nezamýšlený důsledek pak skončí matka tří dětí, legální obyvatelka USA, s třemi kulkami v hlavě z bezprostřední blízkosti. Zabil ji nějaký slušný člověk, vlastenec, který má na mysli jen dobro své vlasti. Tak to dnes vypadá ve Spojených státech. Evropa se zatím drží, snad proto, že ví, kam to škatulkování my a oni může vést. Ale i tady jsou na vzestupu strany, které slibují očistit společnost. Ne od zločinců, ale od imigrantů. Když dojde k trestnému činu, první otázka je, kdo za ním stojí. Je-li zločinec „našinec“, společnost jeho zločin přijme snáze. Běda, vznikne-li podezření, že to byl někdo z Asie, Ukrajiny, Afriky. Vášně pak planou, sociální síť se plní nenávistí. Takhle začínaly pogromy.

Na začátku Bible zazní otázka: „Kde je tvůj bratr?“ Stejná otázka zůstává i pro nás. Až se jednou někdo zeptá: *Kde jste byli, když se ubližovalo? Když se lhalo? Když se lidé dělili na hodné a nehodné?* Kéž bychom nemuseli odpovídat slovy Kaina. Amen.